

СЛИВКА С. С.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та філософії права
(Інститут права і психології
Національного університету
«Львівська політехніка»)

УДК 347.12

**ПАРАДИГМА «УРГЕНТНОГО» ПРАВА У ВИЩІЙ ШКОЛІ
(ДО 5-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ НАУКОВО-НАВЧАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ ПРАВА
І ПСИХОЛОГІЇ НУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»)**

У статті висвітлено виникнення та наукове обґрунтування «ургентного» права у процесі приєднання інституту права та психології до національного університету «Львівська політехніка».

Ключові слова: «ургентне» право, внутрішній імператив, освітні завдання, «ургентна» правомочність, невідкладні норми.

В статті освещено возникновение и научное обоснование «ургентного» права в процессе присоединения института права и психологии к национальному университету «Львовская политехника».

Ключевые слова: «ургентное» право, внутренний императив, образовательные задачи, «ургентная» правомочность, безотлагательные нормы.

The article appearance and scientific justification «urgent» rights in process of joining institute of law and psychology to National University «Lviv Polytechnic».

Key words: «urgent» law, internal imperative, educational objectives, «urgent» legality, urgent rules.

Вступ. Проблеми вищої школи різного рівня і складності супроводжують суспільство завжди. Однак у постреволюційній Україні визріла одна, видається, основна – збереження і творення навчального закладу, як сучасного конкурентоздатного взірця науково-навчальної установи. Одна із причин полягає в тому, що з досягненням Україною незалежності кількість навчальних закладів почала невпинно зростати без урахування якості навчальних послуг і можливості працевлаштування майбутніх спеціалістів. Звичайно, кон'юнктурні інтереси таких творців превальювали над якістю підготовки кадрів, наявністю матеріальної бази та науково-педагогічних кадрів, що не завжди відповідали освітнім стандартам. Міністерство освіти і науки України прийняло рішення про скорочення та ліквідацію таких вищих навчальних закладів. Однак це скорочення інколи здійснювалося без належного аналізу та врахування їхніх можливостей.

Проблема «ургентного права» є новою і малодослідженою у юридичній науці. У задекларованому напрямі з позиції першочерговості правозастосовної практики проводилися дослідження низкою теоретиків права. Такий підхід стосувався здебільшого теорії правотворення, правореалізації і правозастосування. Можна впевнено констатувати, що специфіку і

* В орфографічному словнику української мови зазначено, що ургентні обставини (стан) – це стан хворого, який загрожує життю і потребує проведення невідкладних лікувальних заходів. У даному випадку цими лікувальними заходами є «реанімаційний» пакет норм позитивного права вищої школи, який відображає основний зміст умовно названого «ургентного» права.

систему «першочерговості» застосування норм права зачіпали у своїх наукових пошуках ще Платон та Арістотель, Гегель, але, як правило, з підходу взаємозв'язку таких «ургентних» норм із вимогою моралі, справедливості та природно-правової гармонії.

Важливими в контексті нашого дослідження є наукові доробки психології, філософії антропології права.

Незважаючи на певні дотичні до окресленої проблематики публікації, проблема ургентного права у вищій школі, зокрема, у процесі соціальної еволюції, є актуальною та недослідженою.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати із філософсько-правового погляду парадигму «ургентного» права у вищій школі.

Результати дослідження. Абстрагуємося від конкретики та узагальнимо ситуацію: розглянемо випадок збереження «неперспективного» вищого навчального закладу шляхом приєднання його до національного університету А як ВНЗ іншого профілю на правах окремого інституту В. Філософський аналіз такої освітньої реформи передусім стосується аналізу організаційної процедури творення інституту В.

Інститут В на момент приєднання вважати неповнофункціональним, зачатковим, таким, який потребує умовного «медичного» втручання для повноцінного функціонування у складі національного університету А. Образно кажучи, інститут В потрапляє у своєрідний реанімаційний стан, в якому довго перебувати не дозволяється. Потрібні швидкі освітньо-правові реформи, які впливають із заданих організаційно «ургентних» обставин освітньої установи, яка реалізує професійні освітні програми вищої професійної освіти згідно з чинним законодавством про вищу освіту.

У семантику «ургентного» права вищої школи вкладаємо зміст, який стосується сукупності максимальних організаційних норм і відносин, створених невідкладними, інтенсивними втручаннями внутрішнього імперативу (обов'язку керівника) з метою вирішення освітнього завдання відповідно до встановленого державою порядку.

Запропонована дефініція «ургентного» права не претендує на вичерпність і наукову точність конкретизації. Сумніви стосуються того, чи «ургентне» право ВНЗ може претендувати не лише у жанрі наукової публіцистики на повноцінне життя і називатися взагалі «правом», тобто, чи відповідає воно ситуативно сформованому визначенню права (як система соціальних загальнообов'язкових норм, дотримання і виконання яких забезпечується державою) [1, с. 5]. Очевидно, що «ургентне» право є суб'єктивно сформованим, але таким, яке виникло об'єктивно, як окремий вид екстреної правомочності (як захищена законом можливість юридичної особи діяти певним чином для реалізації належних їй прав, як право на «власні», юридично значимі дії, як вияв соціальної свободи [2, с. 59]). Дилема «право» – правомочність потребує подальшого дослідження, тому ця парадигма й виноситься на обговорення наукової спільноти (можливо, розв'язок знаходиться у понятті «ургентна правомочність»). Але вже можна сказати, що право і правомочність мають конкретні складові, які ми трактуємо так.

1. Законодавство про вищу освіту як специфічна норма запропонованих виявлених прав і 2. сформованих на цій основі природжених повноважень керівника вищої школи. Між цими групами існує взаємозв'язок: воля керівника, яка виражає інститутський інтерес науково-педагогічної спільноти, забезпечує прогресивну і швидку роль дії «ургентного» права. А «ургентне» право утворює (можливо, й пропонує чи провокує) активну дію щодо свого розвитку. Тільки одні керівники цими пропозиціями вміють і хочуть скористатись, а інші ні. Це залежить від їхніх особистих якостей, тобто від індивідуального природженого повноваження як лідера, який не тільки виховує послідовників, а й формує лідерів інтелектуальної еліти нашої держави.

У необхідності застосування інтенсивної умовної «терапевтичної» дії у системі оновлення вищого навчального закладу актуалізуються заходи виведення навчального закладу із кризового стану. Для цього використовуються організаційно-правові інструменти з метою виконання освітнього завдання. Це стосується кадрового комплектування кафедр із науко-

вими ступенями та вченими званнями (доктори й кандидати наук), отримання ліцензій на освітню діяльність (бакалавр, спеціаліст, магістр), затвердження навчального плану, розроблення навчальних програм, організація інформаційного повідомлення про функціонування навчального закладу і відповідної професійної орієнтації випускників шкіл із залученням студентів й аспірантів.

Крім навчально-методичної роботи, організаційно-діяльна «ургенція» сягає і науки: необхідно інтенсивно продукувати результати дослідницької діяльності, до якої можна віднести: створення вченої ради інституту, підготовку Вісника до видання, відкриття аспірантури, спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій. Для виконання навчальних і наукових завдань потрібно пасіонарних і потенційно активних півтора десятка науково-практичних працівників, серед яких принаймні 5 докторів та 10 кандидатів наук. Тоді виконати зазначені навчальні й наукові завдання можна за 4–5 місяців. Власне кажучи, створення спеціалізованої вченої ради є акмеологією вищого навчального закладу, це вершинне досягнення ургентно-правової діяльності, хоча й наявний певний аванс, сподівання на продовження інтенсивної діяльності у формуванні конкурентноздатного повноцінного навчального закладу.

Зокрема, йдеться про сучасну результативну наукову діяльність, випуск монографій, підручників, навчальних посібників, статей у фаховому виданні, в тому числі й науково-метричному. Нормою є видання кожною кафедрою щороку мінімум однієї – двох монографій (використання потенціалу науково-педагогічних працівників) на кафедральну тематику. Кожен доктор наук повинен бути одноосібним автором сучасного підручника чи навчального посібника. Повноцінно повинна працювати аспірантура, а згодом і докторантура. Магістратура має постійно поповнювати аспірантуру перспективними претендентами. Крім того, технічно оснащені кафедри, навчально-методичне забезпечення, відповідна документація, ґрунтовні знання студентів повинні бути спрямовані не лише на підготовку для отримання інститутом В відповідної акредитації, а й стати нормою.

Другою групою компонентів «ургентного» права вищої школи є природжена якість керівника. Це уміння сформувати кадровий потенціал та їхнє бажання працювати з цим керівником, призначення відповідальних осіб за діяльність кожного структурного підрозділу, які існують у самостійному вищому навчальному закладі, наявність дружніх стосунків із керівниками інстанцій, які мають вплив на формування вищого навчального закладу, володіння управлінським педагогічним досвідом вищої школи, проявом великого бажання невідкладно й інтенсивно втручатися у створення нового навчального закладу, наділення внутрішнім імперативом службового обов'язку, бачення перспектив та ін.

Таким чином, «ургентне» право ВНЗ не може існувати без правомочності, оскільки є його природним чинником, твірною (базою творення), що виводить вищий навчальний заклад із реанімаційного стану. Для цього процесу «ургентне» право ВНЗ виступає природним навчально-науковим регламентом інституту з синергетичним, природним управлінням. Перші природні організаційні кроки, невідкладні організаційні заходи може здійснити керівник із природними менеджерськими якостями.

Природжені якості керівника свідчать про організаційні нахили, здібності, вроджену якість бути діяльним, дбати про самоосвіту, знання й уміння, які не можуть з'явитися знезацька. Але ця вродженість має лише потенційні засади, їхня реалізація потребує умов, пошуку місця праці, відповідної посади, щоб творчо й активно пристосуватися до середовища, щоб рушійні сили духу забезпечили задоволення потреб душі. Протягом життя людина, яка ще не знайшла свого омріяного місця для реалізації природжених якостей, перебуває на різних щаблях, в різних трудових колективах і набуває додаткових якостей, але вони не мають достатнього відношення до чуттєво-праксеологізованого світу. Це пошуки себе. Як правило, минає багато років, протягом яких розвивалися чуттєві наміри на збагачення розуму і мудрості, проявлялася когнітивна активність, яка в «ургентному» праві ВНЗ відіграє провідну роль. Якість «ургентного» права також залежить від того, чи збігається сфера початкової трудової діяльності його творців із навчально-науковою діяльністю. Адже пройдений тру-

довий шлях під кутом зору результативної акмеїдїальності лише збагачувався необхідними педагогічними «ургентними» навичками для репрезентативної і якісної сфери діяльності вищого навчального закладу.

Для прикладу можна навести таку ситуацію: людина починала трудову діяльність робітником на заводі, а закінчила – директором того чи іншого заводу, хоча в цей період могли бути інші посади в інших сферах – це набуття також потрібне для «ургентного» права. Стає зрозумілою якість «реанімаційних» вказівок такого директора та дієвість «ургентного» права в даному випадку.

Висновки. Отже, дилема право–правомочність формує основне поняття «ургентного» права ВНЗ. Хоча «ургентне» право має поодинокі затребуваність у професійній діяльності, для ентузіастів вищої школи таких проявів може бути незлічена кількість. Вищий навчальний заклад в умовах постійних реформ (інколи не зовсім вдалих) потребує постійної «ургенції», що одвічно властиво людському розумові, щоб ставлення до права все-таки забезпечувалося системністю мисленнєвих потенцій працівників вищої школи, реалізацією її традицій та наступності.

Список використаних джерел:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 5: П–С. – 2003. – 736 с.
2. Українська радянська енциклопедія: у 12 т. / За ред. М. Бажана. – 2-ге вид. – Т. 9. – 1985. – 560 с.

